

บทที่ 1

บทนำ

สภาพทั่วไปและความสำคัญของปัญหา

วิวัฒนาการบทบาทของนักศึกษาไทย โดยเฉพาะบทบาททางการเมืองนั้น อาจกล่าวได้ว่า เริ่มต้นขึ้นในระยะเวลาก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 เสียอีก อันที่จริงแล้วนักศึกษาไทยในต่างประเทศเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการริเริ่มผลักดัน และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในที่สุด

เมื่อนักศึกษาได้รู้ได้เห็นโลกสมัยใหม่ และรู้จักชาติตะวันตกที่ก้าวหน้า ก็เกิดช่องว่างในจิตใจสองอย่างที่สำคัญ ประการแรกเป็นช่องว่างระหว่างหลักการสมัยใหม่ (เช่น ความเสมอภาค ความยุติธรรม ประชาคม ความอยู่ดีกินดีทางเศรษฐกิจ) กับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม และประการที่สอง เป็นช่องว่างระหว่างสภาพการณ์ที่เป็นจริงในประเทศก้าวหน้าในโลกกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของเขาเอง

Lipset เคยเขียนไว้ว่า "...ในทุกประเทศความเป็นจริงมักจะไม่ตรงกับหลักการที่ควรเป็น และคนวัยหนุ่มสาว โดยเฉพาะคนที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น...รู้สึกถึงเรื่องนี้อย่างรุนแรง ผลก็คือ คนหนุ่มสาวที่ได้รับการศึกษาทุกหนทุกแห่งมักจะสนับสนุนขบวนการทางอุดมคติซึ่งยึดมั่นอุดมการณ์อย่างจริงจัง มากกว่าที่จะยึดมั่นในโลกอุดมการณ์ของผู้ใหญ่เสียอีก"¹

---

¹Seymour Martin Lipset, "University Students and Politics in Underdevelopment Countries," in Lipset, ed., "Special Issue on Student Politics," in Comparative Education Review (10 June 1966), p. 132.

ดังนั้น นักศึกษาจึงละเอียดและรู้สึกถูกกีดกันโดยสังคมของตนเอง มีแต่ความปรารถนาที่จะสร้างสังคมใหม่ให้สมบูรณ์เพื่อให้ก้าวหน้า "สู่แนวหน้าของบรรดาชาติทั้งหมด" เมื่อนักศึกษาแยกจากครอบครัวและแนวธรรมเนียมปฏิบัติเดิม ก็ไปยึดมั่นผูกพันกับมาตรฐานและหลักการที่เป็นนามธรรมตามแนวสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นมาตรฐานสูงสุดที่ใช้ตัดสินสังคมของนักศึกษาเอง สำหรับนักศึกษาไม่มีเป้าหมายใดเพียงพอ เว้นเสียแต่จะสร้างสังคมใหม่เสียทั้งหมด

ขณะที่ประเทศกำลังมีการพัฒนา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ส่งผลให้คนมีการศึกษาสูงขึ้น มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรม การขยายตัวของเมือง เกิดชนชั้นกลางมากขึ้น เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาปากท้อง ปัญหาแรงงาน ฯลฯ

ข้อเรียกร้อง (demands) ต่าง ๆ ของประชาชนในสังคมมีมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่สถาบันทางการเมือง ระบบราชการ กลุ่มผลประโยชน์ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะเอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เกิดความไม่สมดุลย์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม กับการพัฒนาทางการเมือง เมื่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของประชาชนมีมากขึ้น ก็จะถูกผู้ปกครองเพด็จการลดข้อเรียกร้องต่าง ๆ ลง มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของฐานอำนาจฝ่ายตนเอง

เมื่อระบบการเมืองไม่มีความเป็นประชาธิปไตย กลุ่มทางสังคมอื่น ๆ เช่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ นักการเมือง ฯลฯ ก็ยากที่จะเป็นผู้นำในการทำการเปลี่ยนแปลงสภาพดังกล่าวให้ดีขึ้น เนื่องจากกลุ่มตนเองเป็นผู้กุมผลประโยชน์ในสังคมเช่นกัน จะมีก็แต่เพียงกลุ่มนิสิตนักศึกษา (students) ที่มีบทบาทเป็นตัวคานการใช้อำนาจทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรมเสมอมา เนื่องจากนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง โดยปราศจากความผูกพันอยู่กับผลประโยชน์ส่วนตัว ประกอบกับเป็นกลุ่มที่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าคนกลุ่มอื่นในสังคม มีการรวมกลุ่มกันในสถานศึกษา และเป็นผู้ที่มีความคิดความอ่านก้าวหน้า จึงเกิดมีความรู้สึกไม่พอใจต่อสภาพที่เป็นอยู่ และต้องการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ดังนั้น นักศึกษาจึงเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในลักษณะที่ตรงไปตรงมา ในสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้องชอบธรรม ซึ่งบางครั้งก็อาจมีลักษณะไร้เดียงสาไปบ้าง หรืออาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไปโดยไม่รู้ตัว แต่ส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่า บทบาททางการเมืองของนักศึกษามักจะยืนหยัดอยู่บนความถูกต้อง เน้นหลักการการเป็นประชาธิปไตยและต่อต้านเผด็จการ และการแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบมิควร

จะเห็นได้ว่า บ่อยครั้งที่นักศึกษาได้มีบทบาทที่อาจไปขัดกับผลประโยชน์ของผู้กุมอำนาจทั้งทางการเมือง หรือทางเศรษฐกิจ นักศึกษาจึงเป็นกลุ่มอิทธิพล (pressure group) ทางการเมือง ที่จะคอยถ่วงดุลย์หรือโค่นล้มอำนาจการปกครองที่กดขี่หรือเป็นเผด็จการ และเป็นกลุ่มการเมืองที่ผู้ปกครอง โดยเฉพาะฝ่ายทหารให้ความสนใจเป็นพิเศษ และได้ยึดแนวทางที่พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการปะทะกับนักศึกษาอยู่ตลอดมา เว้นเสียแต่เป็นกรณีที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้²

การต่อสู้ของนักศึกษาที่กล่าวมากลับทำให้ฝ่ายที่สูญเสียผลประโยชน์เกิดความหวาดระแวง เนื่องจากเกรงว่าจะมากระทบกับฐานอำนาจของตน จึงได้พยายามหาทางทำลายล้างพลังของนักศึกษา ประกอบกับในบางช่วงของสถานการณ์การเมือง กลุ่มของนักศึกษาบางกลุ่มมีพฤติกรรมที่โน้มเอียงไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับผู้ปกครอง นั้นเพราะนักศึกษาต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมในแนวทางที่ตนเห็นว่าเหมาะสม การกระทำของนักศึกษาจึงเท่ากับเป็นการยังยื้อให้ฝ่ายตรงข้ามเกลียดชัง และหาทางหยุดยั้งการต่อสู้เรียกร้องของนักศึกษา โดยใช้วิธีการอันรุนแรงในการทำลายพลังของขบวนการนักศึกษาอย่างจริงจัง สถานการณ์การเมืองในช่วงนี้ จึงเป็นเรื่องของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กับฝ่าย

²Samuel P. Huntington, Political Order in Changing Societies (New York : Yale University Press, 1971), p. 317.

ก้าวหน้าที่ต้องการเปลี่ยนแปลง แต่ละฝ่ายต่างก็มุ่งหวังว่าแนวทางของตนจะนำสังคมไทยไปสู่สภาพที่ดีขึ้น³

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของนักศึกษาในปัจจุบันพบว่า ได้มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินบทบาทของตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์มากขึ้น โดยไม่ได้เป็นผู้นำหรือเป็นหัวหอกในการเปลี่ยนแปลงเหมือนสมัยก่อน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพเงื่อนไขทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป บทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงเปลี่ยนจากการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มาเป็นผู้คอยสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้หันมาสนใจปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไข นอกจากนี้ นักศึกษายังมีความระมัดระวังรอบคอบมากขึ้นในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง

นั่นหมายความว่า หลังที่จะผลักดันให้เกิดความต่อเนื่องได้ ก็ต้องเริ่มจากเยาวชนของเรา และเยาวชนเหล่านี้มักจะศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ฉะนั้นเยาวชนจึงเป็น "ด่าน" ที่สำคัญ ที่พวกเขาจะเป็นพื้นฐานแห่งความรู้ที่ถูกต้องของระบอบประชาธิปไตย ถ้าเราให้ความรู้ให้การศึกษาของระบอบอย่างถูกวิธีแล้ว ในอนาคตระบอบประชาธิปไตยของไทยเราก็สามารถที่จะก้าวต่อเนื่องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในอนาคตได้

ในระดับอุดมศึกษา กิจกรรมทางการเมืองนับได้ว่ามีบทบาทมาก โดยที่แต่ละมหาวิทยาลัยก็จะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ในที่นี้ จะขอกล่าวเสนอถึงบทบาทกิจกรรมของ "มหาวิทยาลัยรามคำแหง" โดยเฉพาะช่วงการเลือกตั้งขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง อาจกล่าวได้ว่า ที่นี้เป็นเวทีจำลองของระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติของไทย เราได้อย่างชัดเจนที่สุด

³สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนารเมืองไทย," ใน วรรณไวทยากร : รัฐศาสตร์ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514), หน้า 32.

อีกทั้งพลังการขับเคลื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกครั้ง มักได้รับการจับตามองอย่างสนใจจากสื่อมวลชนและสาธารณชน โดยเฉพาะกลไกเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านความมั่นคง มีหน่วยงานประจำจับตาความเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงทุกกระยะอย่างใกล้ชิด ทั้งหน่วยงานของทหาร ตำรวจ และของรัฐบาลผสมกันไปอย่างมากมาย

ในด้านกิจกรรมการรวมกลุ่มของนักศึกษานั้น ก็หาได้เป็นไปตามเจตนารมณ์อย่างบริสุทธิ์แท้จริงไม่ พรรคนักศึกษาจำนวนไม่น้อยได้รับการจัดตั้งดูแลจากกลุ่มของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ธุรการ ก็ลงมาจัดตั้งควบคุมไว้เป็นฐานคะแนนเสียง และมีการจัดตั้งเป็นระบบของสายอำนาจรัฐทุกหน่วยงาน พรรคการเมืองภายนอกต่าง ๆ ก็ต้องสานสัมพันธ์กับกลุ่มพลังนักศึกษา โดยผ่านนักการเมืองหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นหลัก

ส่วนพรรคนักศึกษาที่ต้องหาหลัก ทั้งจากภายในคืออาจารย์ที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อเข้ามาบริหารมหาวิทยาลัย และจากกลุ่มการเมืองภายนอก สุดแต่ใครจะแสวงหา "จุดร่วม จุดต่าง" ของกลุ่มพลังต่าง ๆ และสิ่งนี้คือสภาพความเป็นจริงแท้ ๆ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในระดับมหาวิทยาลัย ที่พลังนักศึกษาไม่สามารถที่จะอยู่โดดเดี่ยวตามลำพังได้ด้วยตนเอง

อาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาเป็นเพียงผู้ถูกนำมาอ้าง หรืออาจมีการแสดงออกทางการเมืองโดยตรงบ้างแต่เป็นครั้งคราว และมักจะมีชนชั้นนำบางกลุ่มให้การช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมเสมอมา

ดังนั้น การศึกษาเพื่อที่จะทราบปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่หนุนเสริม หรือก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของนักศึกษา ตลอดจนการศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษามีลักษณะอย่างไร และมีเหตุปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ ทั้งที่อำนาจหรือขัดขวางทัศนคติทางการเมืองดังกล่าว ย่อมสามารถทำให้เราเข้าใจความเป็นไปภายในของขบวนการองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง อันรวมถึงความเห็น ความรู้สึก และอารมณ์ร่วมสมัย รวมทั้งทัศนคติในส่วนกว้างและที่เฉพาะเจาะจง รูปแบบพฤติกรรม ตลอดจนปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ในการเป็นตัวแทนขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น ถ้าองค์การนักศึกษาได้กระทำหน้าที่ของตนเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการหรือผลประโยชน์ของนักศึกษา โดยส่วนรวมแล้ว ก็จะทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาทั่วไปมีมากยิ่งขึ้น การที่จะได้มาซึ่งตัวแทนนักศึกษาดังกล่าวนับได้ว่าเป็นมีความสำคัญมากประการหนึ่ง ซึ่งการที่จะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ถ้าเป็นไปได้ไปอย่างถูกต้องแน่นอนมากเท่าไร ก็ย่อมที่จะช่วยให้นักศึกษา นักวิชาการ และนักวิเคราะห์ศึกษาปัญหาทางการเมือง เข้าใจกลไกทางการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวของนักศึกษามีผลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของระบบการเมือง ซึ่งความรู้ความเข้าใจนี้เท่ากับเป็นกุญแจดอกสำคัญ ในการขยายพรมแดนแห่งความรู้ของนักศึกษาได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

ฉะนั้น เราจึงต้องเข้าใจถึงจุดเริ่มต้นของการได้มาซึ่งสมาชิกสภาองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าเป็นอย่างไร และกระบวนการดังกล่าว ได้สร้างเงื่อนไขให้แก่สมาชิกสภาองค์การนักศึกษา ที่จะมียบทบาทในองค์การนักศึกษาอย่างไรบ้าง

นั่นหมายความว่า ถ้าเราสามารถเรียนรู้ ศึกษาแบบจำลองของระบบการเมืองได้อย่างถูกต้องตามหลักการแล้ว เราก็สามารถที่จะนำผลของการศึกษารูปแบบจำลองนั้น นำมาทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของระบบการเมืองไทยเราให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การที่นักศึกษาเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญ ในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย มาโดยตลอด บทบาททางการเมืองของนักศึกษาจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษา ดังนั้น การศึกษาถึงบทบาทขององค์การนักศึกษาโดยละเอียดจึงมีความสำคัญมาก ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้เราเข้าใจถึงบทบาทของนักศึกษาอย่างถ่องแท้ และสามารถวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคตของนักศึกษาไทยต่อไปนั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการศึกษานี้ มุ่งหวังจะให้การศึกษามีผลงานเป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเฉพาะประโยชน์ในด้านการพัฒนาพื้นฐานของความเข้าใจ ในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

นักศึกษา ฉะนั้นวัตถุประสงค์ของการศึกษาจึงมีดังต่อไปนี้คือ

1. เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงลักษณะองค์ประกอบขององค์การนักศึกษา โดยมุ่งพรรณาหรืออธิบายลักษณะการจัดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนกฎระเบียบต่าง ๆ ขององค์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. เพื่อศึกษาให้เข้าใจถึงการกระทำหรือพฤติกรรมขององค์การนักศึกษา โดยศึกษาผ่านสาระของสิ่งที่วิเคราะห์ นั่นคือ เราศึกษาผ่านการกระทำและพฤติกรรมของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา รวมทั้งพฤติกรรมบทบาทการกระทำหน้าที่ของสมาชิกพรรคนักศึกษาที่มีอยู่ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด
3. เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างบทบาททางการเมืองของนักศึกษา กับสภาพแวดล้อมทางการเมือง โดยดูจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมหรือที่เป็นอุปสรรค ในการแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษา
4. เพื่อเสนอแนะแนวทาง ที่จะกำหนดให้มีตัวแบบในการดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาที่เหมาะสม มีสมรรถนะและประสิทธิภาพ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของนักศึกษา ถูกต้องตามหลักการแห่งประชาธิปไตย
5. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการให้การดำเนินกิจกรรมของนักศึกษา ในการรวมกลุ่มจัดตั้งเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางตามปัจจัยองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านั้น

ข้อจำกัดและกรอบขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนหลักคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ว่า การกระทำของมนุษย์มีสาเหตุของตัวมันเอง ไม่ใช่กิจกรรมที่เป็นอิสระ อีกทั้งการกระทำนั้นไม่ได้ยุติหรือสิ้นสุดในตัวมันเอง แต่มีผลกระทบไปถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ล้อมรอบ และผลกระทบนี้ก็มีส่วนผลักดันให้เกิดการกระทำอื่น ๆ ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด トラบเท่าที่ยังมีมนุษย์ในลักษณะนี้มีอยู่ นั้นหมายความว่า การกระทำของมนุษย์มีลักษณะที่เกิดต่อเนื่องกันไป ที่เรียกว่า "กระบวนการทางสังคม" เพราะฉะนั้น การกระทำของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษาจึงมีสาเหตุและความเป็นมา ไม่ใช่การกระทำที่เป็นอิสระหรือสิ้นสุดในตัวของมันเอง

แน่นอนข้อสรุปทั่วไปของการศึกษานี้ เป็นเพียงข้อสรุปที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลในแง่หนึ่งเท่านั้น นั่นหมายความว่า ผู้ศึกษาอื่นถึงแม้จะใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน แต่ถ้าวิเคราะห์ในคนละแง่หรือคนละมิติก็จะให้ข้อสรุปที่ต่างกันได้

ดังนั้นข้อสรุปของการศึกษานี้ จึงเป็นเพียงข้อสรุปที่เป็นไปได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น โดยที่การศึกษานี้ ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะอ้างความสมบูรณ์หรือความถูกต้องโดยสิ้นเชิงในการอธิบายการเมืองในองค์การนักศึกษาเลย สำหรับอำนาจของการอธิบายของข้อสรุปทั่วไปนี้จะมีเพียงใด มีขอบเขตหรือข้อจำกัดอยู่ที่ใด ย่อมจะต้องมีการนำข้อสรุปนี้ไปทดสอบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการเมืองขององค์การนักศึกษาต่อไป และการทดสอบนี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การปรับปรุง แก้ไข พัฒนาหรือปฏิเสธข้อสรุปทางทฤษฎีนี้ต่อไป

คำถามที่สำคัญในจุดนี้ก็คือ "อะไรคือการกระทำขององค์การนักศึกษา" ถ้าจะพิจารณาจากความเป็นจริงแล้ว องค์การนักศึกษาจะเป็นกลุ่มนักศึกษากลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถที่จะกระทำด้วยตัวของมันเองได้ เพราะสิ่งมีชีวิตในองค์การนักศึกษาเท่านั้นที่จะสามารถกระทำออกมาได้ สิ่งมีชีวิตนั้นก็คือ "คน" คนที่สำคัญในองค์การนักศึกษาก็คือ "สมาชิกสภาองค์การนักศึกษา" เพราะฉะนั้น การศึกษาการกระทำขององค์การนักศึกษา จึงจำเป็นต้องทำการศึกษการกระทำของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา นั่นหมายความว่าเรากำหนดให้

- หน่วยของการวิเคราะห์
กำหนดที่ องค์การนักศึกษา
- ระดับของการวิเคราะห์
กำหนดที่ องค์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
- หน่วยของสิ่งที่วิเคราะห์
กำหนดที่ สมาชิกองค์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในระหว่างปี พ.ศ. 2530-2534

- สารของสิ่งที่วิเคราะห์
กำหนดที่ การกระทำของสมาชิกสภาองค์การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
ในระหว่างปี พ.ศ. 2530-2534

ดังนั้น การศึกษาองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในที่นี้ จึงกำหนดขอบเขตของการศึกษาอยู่ที่ "การศึกษาการกระทำของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงในระหว่างปี พ.ศ. 2530-2534" ภายใต้สภาพสถานการณ์ทางการเมืองที่จะเป็นตัวกำหนดเอาไว้ โดยพยายามที่จะพิจารณาศึกษาจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นให้มากที่สุด

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

เนื่องจากแนวความคิดบางอย่าง ไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจได้ทั้งหมด จึงขอให้ความหมายเป็นข้อความสั้น ๆ เพื่อให้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาดังต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มผลประโยชน์

คำนิยามทั่วไป หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มชนที่มีผลประโยชน์ ได้ยึดถือเอาแนวอาชีพเดียวกันเป็นหลัก เมื่อการรวมตัวกันดำเนินไปได้ด้วยดี มีการจัดองค์การที่ดีมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะสามารถสร้างพลังและเปลี่ยนแปลงกลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพล (influence) และอำนาจ (power) เหนือรัฐบาล เหนือผู้บริหารประเทศได้ พลังอำนาจที่ว่านี้รวมไปถึงจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมในกลุ่มด้วย

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์มี

3 ขั้นตอนดังนี้คือ

1. กลุ่มผลประโยชน์
2. ขบวนการทางการเมือง
3. พรรคการเมือง

การรวมตัวกันของกลุ่มผลประโยชน์ ผลประโยชน์ของกลุ่มอาจจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการบิบบังคับในทางการเมือง และในที่สุดขบวนการกลุ่มผลประโยชน์ก็จะกลายเป็นขบวนการทางการเมือง และในที่สุดขบวนการทางการเมืองดังกล่าวนี้ ก็อาจ

จะกลายเป็นพรรคการเมือง โดยที่มีนโยบายและมีเป้าหมายเดิม อันเป็นนโยบายหรือเป้าหมายของกลุ่มผลประโยชน์นั่นเอง⁴

2. องค์การนักศึกษา

คำนิยามทั่วไป ในฐานะกลุ่มผลประโยชน์ เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมิใช่กลุ่มของตน การดำเนินกิจกรรมจะทำหน้าที่ตามบทบาทที่ตนมีอยู่ และบางครั้งการดำเนินกิจกรรมจะทำการเรียกร้องต่อมหาชนให้เห็นคล้อยตาม การเรียกร้องของกลุ่มองค์การ เพื่อให้เป็นไปตามการดำเนินกิจกรรมนั้น

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ องค์การต้องยึดหลักการทำงาน 3 ประการ คือ

1. การแบ่งงาน
2. การประสานงาน
3. ภาระงาน (รูปแบบ)

คนเรามีความรู้ ความถนัด ความสามารถแตกต่างกันออกไป บุคคลแต่ละคนจะแสดงพฤติกรรมบทบาทหน้าที่ตามที่ตนมีอยู่ และตามบทบาทของตนเองที่จะกระทำหรือแสดงออกมา อีกทั้งบุคคลภายในองค์การจะต้องมีการประสานงาน ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมขององค์การทั้งหมด เพื่อให้กิจกรรมในองค์การเกิดประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่องค์การได้กำหนดเอาไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴วิทยา นาศิริกุลกิจ และ สุรพล ราชภัณฑารักษ์, พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ (กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์, 2526), หน้า 282.

3. สมาชิกสภาองค์การนักศึกษา

คำนิยามทั่วไป หมายถึง นักศึกษาที่สมัครเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยรามคำแหง และเป็นตัวแทนที่ได้รับการเลือกตั้งโดยนักศึกษาทุกชั้นปี ตามกระบวนการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา ให้เป็นตัวแทนไปใช้อำนาจหน้าที่ตามบทบาทที่มีอยู่ในองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ เจือปนบทบาทหน้าที่หรือพฤติกรรมของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา กำหนดจากตัวแปรหลัก 3 ประการ คือ

1. เป้าหมาย
2. การเมืองและการประเมินสถานการณ์
3. ทรัพยากร

กล่าวได้ว่า เป้าหมายเป็นสิ่งที่สมาชิกสภาองค์การนักศึกษาในฐานะเป็นผู้กระทำการจะให้เกิด โดยเป้าหมายจะเป็นตัวกำหนดการมองและการประเมินสถานการณ์ของผู้กระทำ โดยยึดหลักความคิดและผลประโยชน์ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงทรัพยากรของสมาชิกด้วยว่ามีอย่างเพียงพอหรือไม่ เมื่อใดก็ตามถ้าตัวแปรทั้งสามประการนี้มีครบครัน ก็จะทำให้บทบาทหน้าที่และพฤติกรรมของสมาชิกหรือผู้กระทำนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁵

4. การเลือกตั้งองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำนิยามทั่วไป หมายถึง กระบวนการกลั่นกรองบุคคลโดยนักศึกษาให้เป็นตัวแทนไปใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ ตามกฎระเบียบขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ได้กำหนดเอาไว้

⁵Luther Gulick, "Note on the theory of organization," in L. Gulick and L.R. Urwick, Papers on the Science of Administration (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 1-10.

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ สถานการณ์การเลือกตั้งมี 2 ลักษณะ คือ

1. สถานการณ์การเลือกตั้งทั่วไป คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระแสของสภาพสังคมสิ่งแวดล้อม ในองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. สถานการณ์การเลือกตั้งเฉพาะ คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างของสมาชิกผู้กระทำในมหาวิทยาลัยรามคำแหง และเกิดจากผลที่ตามมาของสถานการณ์การเลือกตั้งทั่วไป

สถานการณ์เป็นปรากฏการณ์หรืออาการที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ในหลักการที่ว่า ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ จะมีการต่อสู้หรือการประนีประนอมระหว่างผู้กระทำ เพื่อจะรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตน คือ "อำนาจ" และ "ความมั่นคง" อาจกล่าวได้ว่า เมื่อสถานการณ์แปรเปลี่ยนไป การต่อสู้หรือการประนีประนอมการประสานประโยชน์ในหมู่สมาชิกผู้กระทำก็จะแปรเปลี่ยนตามไปด้วย

5. การมีส่วนร่วม

คำนิยามทั่วไป หมายถึง หลักการที่บุคคลจะได้รับผลประโยชน์ในการตัดสินใจซึ่งกระทำโดยสถาบันการเมืองและสังคม และจะต้องร่วมในการตัดสินใจนั้นด้วย⁶

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมมีอยู่ 3 ขั้นตอนคือ

1. มองเห็นปัญหาของตนในเรื่องนั้น
2. มองเห็นผลประโยชน์ของตนที่เสียหาย หรือได้รับไม่ตรงกับความต้องการ
3. มองเห็นว่า การเข้าไปจัดการกับเรื่องนั้นจะทำให้ตนได้รับประโยชน์จากเรื่องนั้น ตามที่ตนต้องการมากขึ้น

⁶ Alen Bullock and Oliver Stallybrass (eds.), The Harper Dictionary of Modern Thought (New York : Harper and Row Publisher, 1977), p. 458.

คนที่ จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เขาจะต้องสามารถตอบคำถามทั้ง 3 ได้ โดยถ้ามีคำตอบเป็นบวก คือ "มองเห็น" ก็อาจจะกล่าวได้ว่า เขาได้มีส่วนร่วมโดยปริยาย แต่ถ้าเขา "มองไม่เห็น" การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้นก็ จะไม่เกิดขึ้น

สมมติฐานการศึกษา

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผู้ศึกษาจึงขอตั้งสมมติฐานในการศึกษาดังต่อไปนี้คือ

1. สถานภาพขององค์การนักศึกษา และความต้องการใช้สถานภาพที่เป็นอยู่ คือภาพสะท้อนต่อการมองบทบาทของตนเอง ขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. ข้อเรียกร้องและการสนับสนุนทางการเมือง เป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมทางการเมืองขึ้น
3. การมองบทบาทของตนเอง และสภาพแวดล้อมทางการเมืองดังกล่าว เป็นองค์ปัจจัยที่มีผลทำให้องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้มีบทบาทและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปตามสภาพสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้น

การศึกษาแง่คิดของสิ่งใดก็ตาม นอกจากจะต้องได้ข้อมูลจากสิ่งที่แสดงออกมาแล้ว เรายังต้องย้อนกลับไปศึกษาประวัติความเป็นมา ในช่วงหนึ่ง ๆ ของสิ่งที่ถูกนำมาศึกษาด้วย องค์การนักศึกษาก็เช่นเดียวกัน เพื่อให้ทราบว่า สิ่งแวดล้อม ณ จุดเวลาหนึ่ง ๆ รอบตัวของ องค์การนักศึกษา มีส่วนกำหนดให้องค์การนักศึกษาแสดงบทบาทในขณะนั้นอย่างไร และได้ พัฒนาการมาเป็นลำดับอย่างไรบ้าง นั่นคือ เราต้องการทราบถึงสิ่งครบรอบ ๆ ตัวขององค์การ นักศึกษาด้วย ว่ามีความสำคัญที่จะมีอิทธิพลต่อการแสดงออกขององค์การนักศึกษอย่างไรบ้าง

นั่นหมายความว่า บทบาทของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา จะแปรเปลี่ยนไปตาม ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไข 2 ประการ คือ สภาพแวดล้อมของสถานการณ์สังคมทางการเมือง กับการจัดตั้งขององค์การนักศึกษา

ถ้าฝ่ายชนชั้นนำที่มีบทบาททางการเมืองสูง ได้สร้างเงื่อนไขการเมืองการปกครองแบบเผด็จการขึ้นมา นักศึกษาจะมีการรวมตัวกันเป็นองค์การที่เข้มแข็ง และมีบทบาทเป็นผู้นำระดมพลังสนับสนุนจากหมู่สมาชิกนักศึกษาหรือจากประชาชน ในการต่อต้านเผด็จการ แต่เมื่อใดก็ตามที่เงื่อนไขทางเผด็จการอ่อนตัวลง เหล่านักศึกษาจะเปลี่ยนบทบาทจากการต่อต้านเรียกร้องทางการเมือง ให้ไปสู่การเน้นถึงความสำคัญในปัญหาของนักศึกษาหรือความชอบธรรมของประชาชน

องค์การนักศึกษาเอง จะเกิดการแตกแยกและไม่สามารถเป็นพลังในการเรียกร้องประชาธิปไตยได้ ถ้าเกิดความขัดแย้งในด้านความคิด อุดมการณ์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของเหล่าสังคมนักศึกษาในหมู่ผู้นำนักศึกษา นั่นคือ สมาชิกสภาองค์การนักศึกษานั้นเอง

ในส่วนขององค์การนักศึกษานั้น องค์การนักศึกษาจะแสดงภาพพฤติกรรมบทบาทของตนเองออกมาเช่นไรนั้น องค์การนักศึกษาเอง ก็จะต้องตีค่าความหมายพิจารณาจากการมองสภาพภาพของตนเองที่เป็นอยู่ด้วย ว่าตนเองมีบทบาทเช่นไร หรือต้องการใช้บทบาทนั้นในทางใดบ้าง ผลจากตรรกะในเรื่องการมองบทบาทของตนเองนี้ สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นภาพที่เด่นชัดคือการสะท้อนกลับไปถึงการนึกคิดและความเข้าใจในเรื่องหนึ่ง ๆ ขององค์การนักศึกษาเอง

นั่นเพราะว่า การมองบทบาทของตนเองว่าเป็นเช่นไรนั้น องค์การนักศึกษาเองก็จะต้องตีค่าความหมายหรือรับรู้เข้าใจบทบาทการแสดงออก ในสิ่งที่องค์การได้สัมผัสตามความนึกคิดขององค์การนักศึกษาเอง แล้วองค์การนักศึกษาก็จะแสดงบทบาทและพฤติกรรมของตนเองออกมาซึ่งพฤติกรรมบทบาทที่องค์การนักศึกษาแสดงออกมานั้น เราก็จะนำผลที่ได้มาทำการศึกษาวិเคราะห์ว่า ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่องค์การนักศึกษาได้กำหนดไว้หรือไม่นั่นเอง

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาในลักษณะเชิงคุณภาพ นั่นเพราะ เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้ปฏิเสธข้อละเอียดในเชิงประจักษ์ แต่การศึกษานี้

เน้นการเข้าใจความหมายของ "พฤติกรรมบทบาทที่เกิดขึ้นปรากฏให้เห็นเป็นจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น"

ดังนั้นการแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาพฤติกรรมและบทบาทที่เกิดขึ้น จึงต้องศึกษาสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่ปรากฏกับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลในด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดความหมาย ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น การศึกษาองค์การนักศึกษาที่มีลักษณะที่สำคัญ เพื่อที่จะศึกษาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เน้นการมองปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม โดยมองจากหลายแง่มุม
2. เป็นการศึกษาเป็นระยะและเจาะลึก
3. ศึกษาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติตามความเป็นจริงและจะ ไม่มีการควบคุมทดลองในห้องปฏิบัติการ เพราะจะทำให้ไม่เห็นปรากฏการณ์ในบริบททางสังคมที่จะแสดงออกมา
4. คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกศึกษา คือ ให้ความสำคัญและเคารพผู้ถูกศึกษา โดยจะไม่นำข้อมูลของผู้ที่ถูกศึกษา ไปใช้ในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายเสื่อมเสียแก่ผู้ถูกศึกษา
5. ใช้การพรรณนาและการวิเคราะห์แบบอุปนัย เพื่อให้เห็นภาพรวม ในขั้นแรกจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของสิ่งที่จะศึกษา เพื่อจะช่วยให้ผู้จะศึกษาเกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ได้ดีขึ้น และใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อย ๆ หลายกรณี มาสรุปเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม โดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบเห็น
6. เน้นปัจจัยหรือตัวแปรด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมาย เพราะเราเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมมนุษย์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมแห่งมนุษย์ที่แสดงออกมา ฉะนั้นจึงต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจน จึงจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่จะศึกษาได้

การสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง เป็นการคัดเลือกจากประชากรทั้งหมด โดยคัดเลือกมาเพียงส่วนหนึ่ง ในฐานะเป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดนั่นเอง จากการศึกษาองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย

รามคำแหง จำนวนพรรณคนักศึกษาที่ปัจจุบันได้ถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีพรรณคนักศึกษาอยู่ 9 พรรคนักศึกษา เป็นจำนวนพรรณคนักศึกษาทั้งหมดที่จะต้องทำการศึกษา

หน่วยข้อมูล

หมายถึงต้นกำเนิดของข่าวสาร ซึ่งจะใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ในการศึกษาแบบ วิเคราะห์สำรวจ หน่วยข้อมูลในการศึกษานี้คือ "องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง"

ประชากรที่ทำการสำรวจ

เป็นกลุ่มของหน่วยข้อมูลที่เลือกตัวอย่างออกมาจริง ในการเลือกตั้งองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้น จะมีการระบุโครงสร้างขององค์การนักศึกษายู่ 2 ส่วนจำนวน 7 คน จากส่วนต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ส่วนองค์การนักศึกษา ซึ่งจะประกอบไปด้วย
  - คณะกรรมการองค์การนักศึกษา
  - สมาชิกสภาองค์การนักศึกษาระบุพรรค
  - สมาชิกสภาองค์การนักศึกษาระบุบุคคล
2. ส่วนพรรณคนักศึกษา ซึ่งจะประกอบด้วย
  - คณะกรรมการพรรณคนักศึกษา
  - สมาชิกพรรณคนักศึกษา

หน่วยตัวอย่าง

เป็นหน่วยข้อมูลหรือชุดของข้อมูล ที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่างศึกษา จากระบบขององค์การนักศึกษาเราจะสามารถดึงหน่วยตัวอย่าง เพื่อที่จะสามารถศึกษาได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ส่วนองค์การนักศึกษา จะทำการศึกษาพรรณคนักศึกษาในส่วนที่เคยได้รับการเลือกตั้งเข้าไปเป็นตัวแทนในองค์การนักศึกษา โดยจะทำการศึกษา 3 พรรคนักศึกษา
2. ส่วนพรรณคนักศึกษา จากพรรณคนักศึกษาทั้งหมด 9 พรรค เพื่อให้การศึกษาเป็น

ไปอย่างทั่วถึง จึงจะได้ทำการศึกษา 4 พรรค จึงเป็นพรรคนักศึกษาที่มีบทบาทและเคยบริหารงานองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงปีระหว่าง 2530-2534 ส่วนอีก 5 พรรค นักศึกษาที่ไม่ได้ทำการศึกษานั้น การดำเนินกิจกรรมแทบจะไม่มีบทบาทเลย การจัดทำพรรคขึ้นมา ก็เพื่อการเลือกตั้งองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงเท่านั้น หลังจากนั้นแล้ว พรรคนักศึกษาต่างกล่าวถึงการจัดกิจกรรมทันที เพราะฉะนั้นบทบาทการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จึงไม่เกิดขึ้นเลย

ดังนั้น ในการศึกษานี้ ตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ข้าพเจ้าได้พยายามอย่างเต็มที่ที่จะกำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า การสุ่มตัวอย่างของข้าพเจ้านั้น จะสามารถครอบคลุมได้เป็นอย่างมาก นั้นเพราะ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษาที่อยู่ในรูปขององค์การนักศึกษาและพรรคนักศึกษาต่าง ๆ นั้น มีอยู่เป็นจำนวนที่จะสามารถทำการศึกษาได้ทั้งหมด แม้บางครั้งถ้าไม่ครบตามจำนวนก็ตาม แต่ก็อาจจะถือได้ว่า "เป็นข้อสรุปของสิ่งที่สำคัญบางส่วนจากทั้งหมด" ได้อย่างแน่นอน

เครื่องมือในการศึกษา

เครื่องมือศึกษาที่สำคัญที่สุดก็คือ "ตัวผู้ศึกษาเอง" เพราะการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการใช้คนสัมภาษณ์กับคนโดยตรง เครื่องมืออันหนึ่งที่มีประโยชน์มากสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพคือ "บันทึกภาคสนามของผู้ศึกษา" บันทึกจะบรรยายละเอียดต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้รับรู้ระหว่างการสังเกตหรือสัมภาษณ์ ซึ่งได้แก่การสังเกตกิจกรรม รวมถึงการสังเกตปฏิกิริยาของพฤติกรรมจากการเปลี่ยนแปลงของเวลา บุคคล สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การรวบรวมข้อมูล

จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างครอบคลุมในการศึกษาให้มากที่สุด เพราะฉะนั้นวิธีการศึกษา ที่จะเข้าไปศึกษาในสนามโดยจะใช้วิธีดังต่อไปนี้คือ

1. การสังเกต

คือการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่ และกำหนดไว้ว่ามีระบบ เพื่อวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น โดยการสังเกต 2 ประเภท

1.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

คือการสังเกตที่จะเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มที่จะทำการศึกษา คือพรรคนักศึกษาและองค์การนักศึกษา จะร่วมทำการศึกษาดู และพยายามจะให้สมาชิกของพรรคนักศึกษาและองค์การนักศึกษายอมรับว่าเรามีสถานภาพบทบาทเช่นเดียวกับพวกเขา

1.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ในกรณีการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา ซึ่งเราไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงก็ต้องเฝ้าสังเกตอยู่ข้างนอก เพื่อคอยศึกษาถึงพฤติกรรมในภาพรวมในช่วงการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา

นั่นหมายความว่า การสังเกตการดำเนินกิจกรรมขององค์การนักศึกษา เราจะต้องทำการศึกษาส่งเกตถึง 3 ช่วงเวลาด้วยกัน คือ

- ช่วงก่อนการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา
- ช่วงขณะที่มีการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา
- ช่วงหลังของการเลือกตั้งองค์การนักศึกษา

การพิจารณาถึง 3 ช่วงเวลาดังกล่าว เราจะสามารถนำผลของช่วงต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน เพื่อจะได้ทราบว่าความสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่ทฤษฎีหรือสมมติฐานที่ได้ตั้งเอาไว้จริงหรือไม่

2. การสัมภาษณ์

โดยพื้นฐานแล้วคำถามของการสัมภาษณ์นั้น การถามคำถามแบบเปิดจะเปิดโอกาสให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ตอบได้กว้างและได้พูดในสิ่งที่ต้องการจะพูด แต่ว่าบางครั้งการถามแบบปิดหรือเชิงบังคับให้ตอบก็เป็นสิ่งจำเป็นหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ

ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในภาวะที่พร้อมจะพูด และอาจรู้สึกว่าการสัมภาษณ์นี้เป็นเวทีที่ดีที่เขาจะสามารถเล่า พร้อมทั้งแสดงทัศนะของตนเองได้อย่างปลอดภัยและมั่นใจ การถามโดยใช้คำถามแบบเปิดก็ไม่นับเป็นอุปสรรคใด ๆ ทั้งยังส่งผลให้ผู้พูดรู้สึกมีอิสระที่จะตอบ หรือขยายความในจุดต่าง ๆ ที่ผู้สัมภาษณ์มิได้ถาม ซึ่งอาจเป็นจุดที่น่าสนใจ

สำหรับในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกไม่สบายใจ หรือไม่พร้อมที่จะพูดถึงบางจุดหรือบางเหตุการณ์ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน เช่น อาจเป็นผลประโยชน์หรืออาจเกรงว่าจะขัดผลประโยชน์ของผู้อื่นทั้งในปัจจุบันหรืออนาคต การถามเชิงบังคับให้ตอบ หรือให้เลือกคำตอบเป็นสิ่งที่จำเป็น แม้ว่าการถามแบบนี้จะไม่ได้คำตอบที่ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็อาจบ่งบอกได้อย่างคร่าว ๆ ได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีทัศนะไปในแนวทางใด และที่สำคัญก็คือ ถ้าเราไม่ถามก็อาจจะไม่ได้คำตอบเลย การถามเช่นนี้ย่อมให้คำตอบโดยการประมาทซึ่งดีกว่าไม่ถามเลย หรือคำตอบนั้นเป็นสิ่งที่ตอบไม่ได้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามเป้าหมายการวิจัย จึงจำเป็นที่จะต้องหาคำตอบเหล่านั้นให้ได้⁷

3. การใช้ข้อมูลเอกสาร

นอกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์แล้ว ยังใช้ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร วารสาร ตำราต่าง ๆ ในเรื่องต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพเรามักได้ยินอยู่เสมอว่า มีผู้สงสัยในความแม่นยำและความน่าเชื่อถือ

⁷ กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 344.

ของข้อมูล เพราะความเคลงใจในความลำเอียงของผู้ศึกษา ที่อาจเกิดขึ้นเมื่อได้ไปคลุกคลีกับปรากฏการณ์และผู้ให้ข้อมูล เมื่อตระหนักถึงข้อสงสัยนี้ และได้วางมาตรการที่จะป้องกันความผิดพลาด นั่นคือ การตรวจสอบของข้อมูลก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นแรก จะต้องตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่าเพียงพอหรือไม่ ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาการศึกษาหรือไม่ ถ้าได้ข้อมูลไม่ตรงกัน จะต้องตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

การศึกษาบทบาทขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงนี้ จะใช้วิธีการตรวจสอบแบบ "การตรวจสอบเวลา สถานที่ และบุคคล" นั่นคือการพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้มานั้น ถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่

แหล่งเวลา หมายถึงว่า ข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่นศึกษาสังเกตว่าการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งองค์การนักศึกษาเวลากลางคืน เราก็ควรจะตรวจสอบข้อมูล โดยการสังเกตการใช้จ่ายเงินในช่วงเช้าและก็ในช่วงบ่ายด้วย

แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ในการชักชวนให้เพื่อนนักศึกษามาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามซุ้มตามชมรมต่าง ๆ จะมีผู้สนใจมากน้อยต่างกันหรือไม่ ถ้าไปชักชวนหน้าหรือหลังมหาวิทยาลัย

แหล่งบุคคล หมายถึงว่า ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น เราถามนายกององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัย ถ้าเราไปถามหัวหน้าพรรคนักศึกษาพรรคอื่น จะได้คำตอบเหมือนกันหรือไม่เราก็ต้องศึกษาต่อไป

การศึกษาเชิงคุณภาพ มักถูกสงสัยในความเที่ยงตรงในการเก็บและตีความหมายข้อมูล นอกจากนั้นยังสงสัยในเรื่องความลำเอียง (bias) ส่วนตัวของผู้ศึกษาในการตีความ ถ้าเราสามารถจัดที่มาของความไม่เที่ยงตรง ซึ่งมี 2 ประการที่สำคัญได้แก่ ความไม่เที่ยงตรงของข่าวสารที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้สัมภาษณ์ และความไม่เที่ยงตรงจากการสังเกตของผู้ศึกษา

นั่นคือ เราต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษา ควรใช้เวลาอยู่ในภาคสนามนานพอสมควรและสังเกตซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้าเราสามารถควบคุมได้เช่นนี้ ข้อมูลที่ได้รับก็จะมีความเที่ยงตรงตามหลักการศึกษาก็ถูกต้องได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษานี้ สมมติฐานได้มาจากกรอบแนวความคิดของทฤษฎี สมมติฐานนั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ เมื่อสมมติฐานนั้นถูกพิสูจน์และตรวจสอบแล้วจึงจะเป็นข้อสรุป ฉะนั้นจึงจะเห็นว่า ในการวิเคราะห์ข้อมูลหัวใจสำคัญอยู่ที่การสร้างสมมติฐาน เพราะจากปรากฏการณ์ที่มองเห็น เราอาจสร้างสมมติฐานได้อย่างมากมาย โดยรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์หลาย ๆ อย่าง เพื่อมาพิสูจน์และหาข้อสรุปจากปัญหานั้น พอสรุปในเรื่องนี้ได้ก็ต้องหาข้อสรุปในเรื่องใหม่จนกว่าจะสร้างข้อสรุปใหม่ ซึ่งสามารถจะตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้โดยตรง

เพื่อให้ผลการสัมภาษณ์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อการศึกษาค้นคว้ามีประสิทธิภาพและเป็นระบบ นั้นหมายความว่า การสัมภาษณ์จะต้องสมบูรณ์ทั้งในทางเทคนิคและสาระของเรื่อง เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเพื่อที่จะให้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกิดความเที่ยงตรงถูกต้อง

ดังนั้น การสัมภาษณ์จึงมุ่งประเด็นไปยังจุดที่ศึกษานั้นต้องการ นั่นคือ ในขณะที่การสัมภาษณ์ที่มุ่งจะได้ข้อมูล หลักของการศึกษาจึงจะต้องตรวจสอบข้อมูลได้ โดยสัมภาษณ์จากบุคคลหลาย ๆ คนในเรื่องเดียวกัน และส่วนใหญ่จะถามด้วยคำถามในลักษณะเปิด และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระและเสรีภาพที่จะเล่าเรื่องนั้นอย่างไรก็ได้ตามถนัดและธรรมชาติของตัวเขา ด้วยการสัมภาษณ์ลักษณะนี้ จึงทำให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วน ทั้งในทัศนะและรายละเอียด^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

อีกทั้งข้อมูลที่ได้ ก็จะมีผลต่อความสอดคล้องทางตรรกะในตัวเอง เพราะว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ จะต้องพยายามสร้างความสอดคล้องในเรื่องที่ตนเล่า เมื่อผู้บอกเล่าเริ่มต้นเล่าเรื่อง เขาจะต้องหาตรรกะจากข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์มีส่วนร่วมมาสนับสนุนเรื่องที่เขาเล่า

ด้วยคำอธิบายเหล่านี้ จะทำให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาประกอบกันเป็นคำอธิบายแก่เหตุการณ์ ในการสรุปวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่เราศึกษาได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับองค์การนักศึกษา ซึ่งเราถือว่าเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในเรื่อง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ประโยชน์จากการศึกษานับได้ว่ามีมากมายอยู่หลายประการด้วยกันคือ

1. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาททางการเมืองขององค์การนักศึกษาได้อย่างถูกต้อง และสามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทในการพัฒนาประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในระบบการเมือง รวมทั้งทราบถึงแนวความคิดของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา โดยเฉพาะแนวทางในการสร้างฐานแห่งประชาธิปไตย
2. เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการขององค์การนักศึกษา โดยจะเห็นว่า สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการจัดตั้งองค์การนักศึกษา จะมีส่วนช่วยกำหนดบทบาททางการเมืองของนักศึกษา ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด
3. ทำให้เกิดแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานของกระบวนการให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาองค์การนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการพัฒนาของความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อช่วยให้เกิดแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทบาทขององค์การนักศึกษาหรือพรรคนักศึกษาให้มีความเหมาะสมต่อสภาพสถานการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาองค์การนักศึกษาต่อไป
5. เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบ และผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมของนักศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแสดงบทบาททางการเมืองของนักศึกษา เพื่อจะได้ส่งเสริมสนับสนุน

ให้นักศึกษาได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม การเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของไทยเราให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

การนำเสนอรายงานการศึกษา

ส่วนที่ 1 กล่าวถึงสภาพทั่ว ๆ ไป ในกิจกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยเน้นกิจกรรมการรวมกลุ่มเป็นพรรคนักศึกษา เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักศึกษา

ส่วนที่ 2 ศึกษาลักษณะองค์ประกอบขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยจะมุ่งเน้นถึงการพรรณนาหรืออธิบายลักษณะและกลไก ตลอดจนกฎระเบียบต่าง ๆ ขององค์การนักศึกษา โดยศึกษาถึง

- ความเป็นมาขององค์การนักศึกษา
- โครงสร้างขององค์การนักศึกษา
- บทบาทและหน้าที่ขององค์การนักศึกษา

ส่วนที่ 3 ศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมกระทำขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยศึกษาผ่านการกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกสภาองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยศึกษากรณี

บทบาทภายในองค์การนักศึกษา

- การกำหนดของพรรคนักศึกษา
- อุดมการณ์และนโยบายของพรรคนักศึกษา
- การคัดเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาองค์การนักศึกษา
- พรรคนักศึกษาและเงินกับการเลือกตั้ง
- การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมนักศึกษา

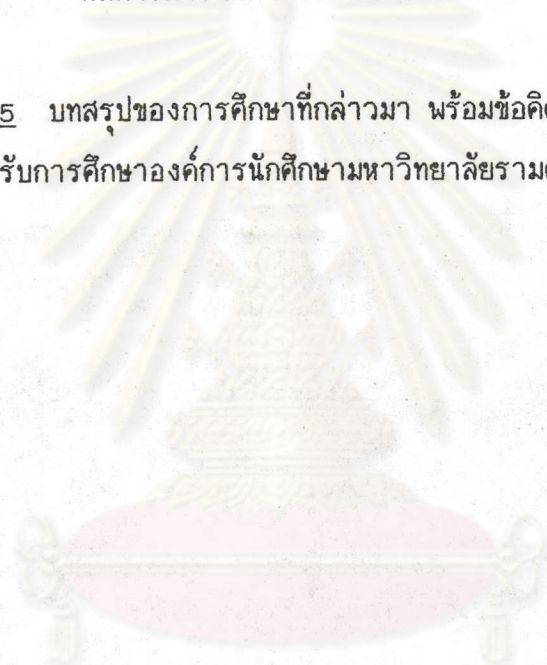

ส่วนที่ 4 ศึกษาบทบาทการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ขององค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง และของพรรคนักศึกษาต่าง ๆ โดยเน้นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยจะได้ทำการศึกษารณี

บทบาทภายนอกองค์การนักศึกษา

- มุลเหตุจูงใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง
- รูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง
- ผลการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

ส่วนที่ 5 บทสรุปของการศึกษาที่กล่าวมา พร้อมข้อคิดวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะบางประการ สำหรับการศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย